

рр., що пояснювалося фінансовими проблемами і становищем села, а також суб'єктивними чинниками як з боку селянства, так і з боку влади. Протягом свого існування ці товариства знаходились під пильним контролем влади і фактично спрямовувались нею у напрямі подальшої колективізації селянських господарств.

Список використаних джерел та літератури

1. Абразумова О. М., Корновенко С. В. Суспільно-політична активність селянства УСРР у роки непу: монографія. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2017. 190 с.
2. Ганжа О. І. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917-1927 рр.). К.: Ін-т історії України НАНУ, 2000. 208 с.
3. ДАЖО (Держ. архів Житомирської області). Ф. Р. 28. Оп. 1. Спр. 154. 62 арк.
4. ДАЖО. Ф. Р. 28. Оп. 1. Спр. 155. 32 арк.
5. Журба М. А. Селянські громадські об'єднання України в контексті міжреспубліканських зв'язків (20-ті рр. XX ст.) // Гілея. Історичні науки. 2010. Вип. 34. С. 115-126.
6. Костенко С. В. Класові селянські спілки в Україні: 20-ті – початок 30-х років XX століття // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6. Історичні науки. Вип. 7. С. 66-73.
7. Маркова С. В. http://e-cat.scilib.chnu.edu.ua/cgi/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&Z21ID=&I21DBN=AREF&P21DBN=AREF&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=Суспільно-політичні зміни в українському селі у контексті формування комуністичної системи (1917-1933 рр.): дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 «Історія України». Кам'янець-Подільський, 2015. 534 с.
8. Радянська Волинь. 6 січня 1925 р. Ч. 4 (128).
9. Радянська Волинь. 27 серпня 1927 р. №101 (1555).
10. Радянська Волинь. 22 грудня 1927 р. №150 (1604).
11. Свистович С. Система радянських громадських об'єднань Української РСР в 20-30-ті роки XX століття // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. 2007. №16. С. 16-26.

Людмила Гуцало
(м. Житомир)

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАСИЛЯ КРАВЧЕНКА

Василь Григорович Кравченко – видатний етнограф, фольклорист. З приїздом у 1900 р. до Житомира він бере активну участь в організації Волинського наукового товариства, а з 1901 р. очолює його етнографічну секцію. Стараннями В. Кравченка при Волинському науковому товаристві з 1907 р. почав працювати етнографічний відділ краєзнавчого музею. Очоливши його, вчений багато працює над укомплектуванням фондів, питаннями методики етнографічних досліджень. Завдяки зусиллям дослідника етнографічний відділ став одним із найбільших в Україні.

Враховуючи великий внесок ученого у розвиток етнографічної науки, у 1912 р. Російською Академією Наук Василю Григоровичу було присвоєно звання професора етнографії та надано 400 карбованців для друку етнографічних матеріалів [6, с. 69].

В. Кравченко був одним із фундаторів Волинського наукового товариства краєзнавства, член Етнографічної Комісії ВУАН, Комісії звичаєвого права, голова Культурно-історичної секції Волинського наукового товариства.

Фольклорно-етнографічні розвідки Василя Григоровича публікуються в «Етнографічних матеріалах» Б. Грінченка, «Трудах общества исследователей Волыни», «Еврейской старине» тощо. Зібрані дослідником матеріали публікувалися й у власних етнографічних збірках: «Пісні, христини та весілля» тритомному виданні «Народні оповідання й казки», «Звичаї в селі Забрідді та по деяких інших недалеких місцевостях Житомирського повіту на Волині» та ін.

Окремої уваги заслуговують його розробки програм та етнографічно-краєзнавчих досліджень, згідно яких етнографічна секція Товариства дослідників Волині почала вивчати писанкарство краю [8, с.134-138]. Зібрані відомості були проаналізовані та узагальнені В. Кравченком та І. Шуліковим у спеціальній розвідці, рукопис якої зберігається у фондах ІМФЕ. Розроблено вузько тематичні запитальники: «Рушник», «Ткацтво», «Народна хліборобська техніка», «Копання криниці» та ін. [7, с. 22].

У численних експедиціях В. Кравченка та гуртківців (заохочував до роботи вчителів, слухачів педагогічних курсів, ентузіастів з місць, студентів, учнівську молодь) збиралися унікальні матеріали. Учасники експедицій фіксували фактичні відомості щодо виробництва і збуту гончарної продукції, орнаментативного посуду, різноманітних знарядь праці. Варто зазначити, що вчений був прихильником методики суцільної фіксації явищ культури в широкому контексті народного життя, свідченням чого є його щоденники.

Вагомими були здобутки, очолюваного вченим, етнографічного відділу Волинського музею в дослідженні етнокультури національних меншин Волині. У 1929 р. розпочалися етнографічні дослідження у Мархлевському польському районі та німецьких колоніях Пулинського, Новоград-Волинського, Ярунського, Черняхівського та Володарського районів. Під час експедицій досліджувалося місцеве виробництво, особливості побуту, фольклор поляків, німців, євреїв [2].

Детально вивчалися Биківський та Мар'янівський гутні промисли, тваринництво, культура та побут польського, німецького, єврейського населення краю.

Під час дослідження німецького колективу в колонії Стара Буда було зібрано експонати для створення Німецького підвідділу при Етнографічному відділі Волинського краєзнавчого музею. У Ярунському районі досліджувалася колонія Анета – одна з найдавніших німецьких

колоній на Волині [1, арк. 30]. Населення колонії намагалося зберегти свої свята та звичаї [5, с. 34-35].

В. Кравченко, за сприяння різних дописувачів, зібрав величезну кількість етнографічного та фольклорного матеріалу: єврейські обряди, вірування, забобони, традиції, побут, пісні й оповідання [3; 4].

Період плідної наукової діяльності вченого закінчується наприкінці 20-х років ХХ ст., з початком розгортання масових репресій радянської влади проти української еліти.

Отже, унікальний фольклорно-етнографічний матеріал, зібраний В. Кравченком і досі є цінним і може служити нинішньому поколінню у розбудові духовності всього українського народу, сприяти розумінню подальших процесів трансформації в традиційній етнокulturі.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний архів Житомирської області. Ф. р. – 236. Оп.1. Спр. 205.
2. Рукописні фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т.Рильського (далі – РФ ІМФЕ), Ф. 16. Спр. 32.
3. РФ ІМФЕ, Ф. 15. Спр. 228.
4. РФ ІМФЕ, Ф. 15. Спр. 204.
5. Гуцало Л. Традиційно-побутова культура національних меншин України у 1920-х рр. // Мандрівець, 2009. №6. С. 34-38.
6. Лобода Т.М. Василь Кравченко. Громадська, наукова та просвітницька діяльність. К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 238 с.
7. Скрипник Г. Етнографічна діяльність Василя Кравченка // Народна творчість і етнографія. 2002. № 5-6. С. 20-30.
8. Ткаченко В. Рукописна спадщина Василя Кравченка про походження крашанки та писанки / В.Ткаченко // Народна творчість та етнологія. 2013. №2. С.133-138.

Мирослава Завадська
(м.Житомир)

РОЗКОПКИ КОРОСТЕНСЬКИХ ГОРОДИЩ У 20-30-І РР. ХХ СТ.

Археологічні дослідження стародавнього Іскоростеня розпочалися ще в ХІХ ст. Серед перших дослідників пам'ятки – В. Б. Антонович, Ф. Р. Штейнгель, В. В. Хвойко. В. Б. Антонович написав цілу дослідницьку роботу про древлян, Ф. Р. Штейнгель виявив 59 курганів, В. В. Хвойко відкрив палеолітично-неолітичну стоянку. Наступним періодом більш ґрунтовних досліджень стали 20-30-х рр. ХХ ст., коли розкопки коростенських городищ проводили С.С.Гамченко, Ф. А. Козубовський, Ф. М. Мовчанівський та В. К. Гончаров. Їх увагу привернуло городище в урочищі Червона гірка. Саме ця пам'ятка визнана дослідниками найбільш перспективною для вивчення історії племінного древлянського центру, знищеного 946 року каральною експедицією київської княгині Ольги [4, с.297].